

กฎหมายพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภค

Evidence Law in Consumer Disputes

วิธยา ชนลักษณ์ดาว*

บทนำ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๑ กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นการขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง การฟ้องคดี โกล่เกลี่ย ให้การ สืบพยาน พิพากษา อุทธรณ์ ฎีกา ไปจนถึงการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ต้องดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไข เยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสืบพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภคนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้กำหนดขั้นตอนการนำพยานเข้าสืบและการแสวงหา ข้อเท็จจริง ที่สะดวก และลดความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่อาจขาดความรู้ด้านกฎหมาย และขาดโอกาสในการเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ รวมถึงข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจโดยเฉพาะ โดยการยกเว้น ให้ไม่ต้องนำหลักฐานเป็นหนังสือหรือสัญญาที่ต้องทำตามแบบมาเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องคดี รวมถึงยกเว้น ไม่ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ไม่เคร่งครัด กระบวนกรณียื่นบัญชีระบุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากนี้ยังผลักภาระการพิสูจน์ ให้แก่ผู้ประกอบการกิจการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของตน รวมถึงการให้อำนาจ ศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองหรือสืบเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ ยังบัญญัติให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมา ใช้บังคับโดยอนุโลม ในการศึกษากฎหมายพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภคจึงมีได้จำกัดแต่ในพระราชบัญญัติวิธี พิจารณาคดีผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังคงนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย ประกอบกับยังมีกฎหมายที่คุ้มครองผู้บริโภคอีกหลายฉบับ โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบ ต่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดให้ผู้บริโภคมีหน้าที่ต้องพิสูจน์เพียงว่า ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไป ตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่า ความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการใด หลักการใช้ กฎหมายพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภคจึงมีความสำคัญและควรรวบรวมไว้เพื่อจะได้นำไปใช้พิจารณาวินิจฉัยคดี ให้ถูกต้องและเป็นธรรมแก่ประชาชนต่อไป

* น.บ. (เกียรตินิยมอันดับสอง) (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), น.บ.ท., LL.M. (Faculty of Law, University of Cambridge, UK)

การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์

ในคดีผู้บริโภค เมื่อจำเลยยื่นคำให้การแล้ว ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีที่มีใช้ผู้ใกล้เคียง สอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากคู่ความแล้วจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทเสนอต่อศาล โดยเร็ว^๑ โดยก่อนสืบพยาน ศาลต้องแจ้งประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบและจะต้องกำหนดภาระการพิสูจน์ ว่าให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานมาสืบก่อนหรือหลัง^๒ จึงไม่อาจตั้งข้อสงสัยสถานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา ๑๘๒ และศาลจะต้องสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิง พยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่ เห็นสมควรก็ได้^๓ ซึ่งในทางปฏิบัติควรให้คู่ความทั้งสองฝ่ายทำบัญชีพยานมายื่นจะสะดวกกว่าการสอบถามแล้ว บันทึกไว้ในรายงานกระบวนพิจารณา^๔ คู่ความจึงไม่ต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยานตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๘ วรรคหนึ่ง แต่หากประสงค์จะระบุพยานเพิ่มเติมจะต้องนำประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๘ วรรคสอง และวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗

ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์ นอกจากจะนำหลักในประมวลกฎหมายวิธี พิพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม^๕ กล่าวคือ ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์^๖ ศาลยังต้องนำ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาใช้บังคับด้วย โดยเฉพาะในการสืบพยานที่ เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้อยู่เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมาตรา ๒๙ บัญญัติว่า ประเด็นข้อ พิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของ สินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้อยู่เห็นเฉพาะของ คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบ ธุรกิจนั้น

มาตรา ๒๙ ส่วนใหญ่จะใช้ในการพิสูจน์เรื่องความรับผิดชอบทางการแพทย์ การประกอบ การผลิตรถ รวมถึงขั้นตอนการให้บริการด้านสมุดเงินฝาก งานบัญชีธุรกรรมทางการเงิน รวมทั้งวิธีการบันทึกหลักฐานการ รับฝากเงินและเบิกถอนเงิน ที่ผู้บริโภคอ้างว่า ผู้ประกอบธุรกิจไม่ได้ผลิต ประกอบหรือให้บริการตามมาตรฐาน การผลิตหรือให้บริการ ซึ่งการผลิต การประกอบ การให้บริการเหล่านี้อยู่ในความรู้อยู่เห็นเฉพาะของผู้ประกอบ ธุรกิจ แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจมีภาระการพิสูจน์ทุกกรณีต้องเป็นกรณีข้อเท็จจริงเหล่านั้นอยู่ใน ความรู้อยู่เห็นเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจเท่านั้น ส่วนข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่ผู้บริโภคกล่าวอ้าง ผู้บริโภคก็ยังมีหน้าที่นำ สืบเช่นเดิมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔/๑

^๑ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๑๘

^๒ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๒

^๓ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๑

^๔ คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เล่มที่ ๕ สำนักงานศาลยุติธรรม (พ.ศ.๒๕๕๗)

^๕ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗

^๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔/๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕๒/๒๕๖๒ กรณีโจทก์ผู้บริโภคฟ้องว่า โจทก์ฝากเงินในบัญชีธนาคารของจำเลย แต่จำเลยถอนเงินออกจากบัญชีไปจนหมดโดยโจทก์ไม่รู้เห็นยินยอมจึงขอให้บังคับจำเลยรับผิดชอบเงินทั้งหมด ธนาคารจำเลยให้การว่า ฟ้องโจทก์ไม่เป็นความจริง จำเลยไม่เคยถอนเงินจากบัญชีของโจทก์แต่โจทก์ถอนเงินเอง ในประเด็นว่าโจทก์ฝากเงินกับจำเลยหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า จำเลยไม่ได้ให้การยอมรับว่าโจทก์มีเงินฝากตามฟ้อง โจทก์จึงยังมีภาระการพิสูจน์ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ประเด็นว่าจำเลยถอนเงินออกจากบัญชีของโจทก์หรือไม่ จำเลยมีภาระการพิสูจน์เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเบิกถอนเงินและรายการเคลื่อนไหวทางบัญชีของโจทก์เป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของจำเลย

หรือกรณีโจทก์ผู้บริโภคฟ้องว่าสินค้าชำรุดบกพร่อง โจทก์ก็ยังคงมีหน้าที่นำสืบก่อนว่า สินค้าชำรุดบกพร่องอย่างไร และเป็นหน้าที่ของจำเลยผู้ประกอบการธุรกิจต่อไปว่า สินค้าชิ้นนั้นได้ผลิตประกอบตามมาตรฐานหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๖๗/๒๕๖๑ กรณีรถเซพโรว์เลตมีปัญหาเครื่องยนต์เร่งไม่ขึ้น มีการนำรถไปซ่อมหลายครั้งแล้ว แต่รถก็ยังมีปัญหาเดิมอยู่ โจทก์ผู้เช่าซื้อรถจึงฟ้องผู้จำหน่ายและผู้ผลิตรถเซพโรว์เลตให้รับผิดชอบชำรุดบกพร่องของสินค้า แต่ไม่ได้ฟ้องผู้ให้เช่าซื้อ ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยว่า โจทก์เป็นคู่สัญญากับผู้ให้เช่าซื้อ ไม่ได้เป็นคู่สัญญากับจำเลยที่ ๑ ผู้จำหน่ายและไม่ได้เป็นคู่สัญญากับจำเลยที่ ๒ ผู้ผลิต จึงไม่มีอำนาจฟ้องโจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวางหลักการใช้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ หลายมาตรา โดยนำมาตรา ๑๑ มาใช้บังคับว่า คู่มีการรับบริการโดยระบุชื่อโจทก์เป็นลูกค้าผู้ซื้อถือว่าเป็นสัญญาการให้บริการที่จำเลยทั้งสองรับประกันคุณภาพรถแก่โจทก์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ ๑ และผู้ให้เช่าซื้อ แม้ไม่ได้ทำสัญญาการให้บริการเป็นหนังสือก็ตาม โจทก์ก็มีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสองได้ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้บริการซ่อมรถอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของจำเลยทั้งสอง จำเลยทั้งสองจึงมีภาระการพิสูจน์ตามมาตรา ๒๙ แต่จำเลยทั้งสองนำสืบไม่ได้ว่าได้ซ่อมแซมรถเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงต้องรับผิดชอบโจทก์ และเนื่องจากตามคำขอท้ายฟ้อง โจทก์ขอให้บังคับให้ชำระเงินซึ่งนอกเหนือจากที่จำเลยทั้งสองรับประกันไว้ตามสมุดคู่มือการรับบริการ จึงไม่อาจบังคับได้ เป็นกรณีคำขอบังคับไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยา ศาลฎีกาจึงกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ได้โดยอาศัยมาตรา ๓๙

นอกจากนี้ในกรณีสินค้าไม่ปลอดภัย พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕ กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากความกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการ โดยมาตรา ๖ กำหนดให้ผู้เสียหายมีหน้าที่พิสูจน์เพียงว่าได้รับความเสียหายจากสินค้าดังกล่าวและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด และหลักการการพิสูจน์ให้แก่ผู้ประกอบการซึ่งมาตรา ๗ กำหนดว่าผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบพิสูจน์ได้ว่า สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว และผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจยังมีภาระการพิสูจน์เกี่ยวกับการผลิตหรือส่วนผสมของ

สินค้าหรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งอยู่ในความรู้เห็นเฉพาะของตนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๙ ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๘๒๙/๒๕๕๘ เป็นคดีที่โจทก์ผู้บริโภคซื้อข้าวถุงของจำเลย ๑ ถุงจากร้านค้าแห่งหนึ่ง ปรากฏว่าเมื่อโจทก์เทข้าวถุงเพื่อนำมาหุงบริโภค ข้าวถุงดังกล่าวมีเชื้อราปนเปื้อน โจทก์จึงนำข้าวถุงไปให้เจ้าของร้าน เจ้าของร้านรับว่าเป็นข้าวถุงที่โจทก์ซื้อไปจากร้านของตนและยอมเปลี่ยนข้าวถุงใหม่ให้ แต่โจทก์ไม่ยินยอมและนำข้าวปนเปื้อนไปแจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ดำเนินคดีแก่จำเลยและเรียกค่าเสียหายให้แก่โจทก์ แต่จำเลยไม่ยอมรับว่าเป็นข้าวของจำเลย โจทก์จึงฟ้องคดีนี้ คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเฉพาะในประเด็นเรื่องข้าวถุงดังกล่าวเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยหรือไม่ ส่วนปัญหาว่าข้าวถุงเป็นของจำเลยหรือไม่ยุติไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้วว่าข้าวถุงดังกล่าวเป็นของจำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยประเด็นเรื่องภาระการพิสูจน์ว่า จำเลยในฐานะผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบกรามีภาระการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตหรือส่วนผสมของสินค้าหรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของจำเลยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๙ และเมื่อพยานบุคคลฝ่ายจำเลยเบิกความประกอบพยานเอกสารแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนและวิธีการผลิตข้าวสารบรรจุถุงของจำเลยจนกระทั่งขนส่งให้แก่ลูกค้า จำเลยมีการตรวจสอบคุณภาพอยู่ตลอดเวลา โดยดำเนินการจัดหาระบบตามหลักการผลิตที่ดีเพื่อเป็นหลักในการประกันคุณภาพด้านความปลอดภัยของอาหาร และระบบควบคุมอันตรายไม่ให้ไปสู่ผู้บริโภคเพื่อเป็นหลักประกันในการควบคุมการผลิตโดยโรงงานบรรจุข้าวถุงของจำเลยเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่ผ่านการรับรองทั้งสองระบบ ระบบคุณภาพและมาตรฐานต่างๆ ได้รับการประเมินตรวจสอบและได้รับรองจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนว่าผลิตภัณฑ์สินค้าตราบุญครองของจำเลยมีความสะอาดและถูกสุขอนามัยโดยใส่ใจในเรื่องความปลอดภัยเพื่อตอบสนองความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ทั้งข้อเท็จจริงยังได้ความอีกว่าข้าวสารบรรจุถุงที่ผลิตในวันเดียวกันกับข้าวสารบรรจุถุงที่โจทก์ซื้อไปไม่ปรากฏว่ามีข้าวสารบรรจุถุงที่มีเชื้อราปนเปื้อนอีก แสดงว่าเชื้อราที่ปนเปื้อนไม่ได้เกิดขึ้นในขั้นตอนการผลิตหรือส่วนผสมของสินค้าหรือการขนส่งของจำเลย การมีเชื้อราปนเปื้อนในข้าวถุงของจำเลยอาจเกิดจากสาเหตุอื่นๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นเฉพาะของจำเลย แต่กลับอยู่ในความรู้เห็นของโจทก์เท่านั้น ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่า ข้าวสารบรรจุถุงของจำเลยมิได้เป็นสินค้าไม่ปลอดภัย จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๕๕/๒๕๖๒ เป็นคดีที่โจทก์ผู้บริโภคร้องผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ตัวแทนผู้จำหน่าย และผู้ให้เช่าซื้อ โดยอ้างว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ แต่เนื่องจากนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้ครอบคลุมถึง ผู้จำหน่าย และตัวแทนผู้จำหน่าย และผู้ให้เช่าซื้อ ในคดีนี้ด้วย จึงมีปัญหาวว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหานี้ว่า โจทก์บรรยายฟ้องถึงเหตุแห่งความรับผิดว่า รถพิพาทมีความชำรุดบกพร่อง เครื่องยนต์ดับในขณะที่รถแล่นหรือจอดและไม่สามารถติดเครื่องยนต์ได้ ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตของโจทก์และผู้อื่น เป็นการฟ้องให้รับผิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ และฟ้องให้รับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ด้วย ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่า โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสิ้น

การสืบพยานในคดีผู้บริโภค

ในการสืบพยานคดีผู้บริโภค อาจเริ่มตั้งแต่ก่อนฟ้องคดี โดยที่บุคคลใดอาจเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีการฟ้องคดี บุคคลฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาล และศาลอาจมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้ หรือกรณีที่มีการฟ้องคดีแล้ว คู่ความฝ่ายใดเห็นว่าพยานหลักฐานที่ตนจำแนงจะอ้างอิงจะสูญหายก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำสืบในภายหลังก็นสามารถยื่นคำขอต่อศาลให้สืบพยานหลักฐานนั้นทันทีก็ได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๐๑

โดยทั่วไป ศาลในคดีผู้บริโภคจะเป็นผู้ชักถามพยานก่อน ไม่ว่าจะเป็พยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง และคู่ความหรือทนายความจะชักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล นอกจากนี้ให้ศาลมีอำนาจชักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม รวมถึงศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือเชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นการช่วยเหลือคู่ความที่ไม่มีทนายความช่วยเหลือก็จะสามารถนำพยานเข้าสืบได้^๗

นอกจากนี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ่งชัดในข้อเท็จจริงในคดีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๓ ยังให้อำนาจศาลที่จะเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร และมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบรวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ แม้มีการสืบพยานหลักฐานจนเสร็จสิ้นแล้ว แต่ยังมีได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มาตรา ๓๗ ก็ให้อำนาจศาลที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ หากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งศาลฎีกาเคยมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นเข้าสำนวนแล้วรายงานให้ศาลทราบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๒๘/๒๕๖๑ โจทก์ซึ่งเป็นนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรฟ้องให้จำเลยที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งตั้งอยู่ในโครงการหมู่บ้านที่โจทก์ดูแล ชำระค่าใช้จ่ายส่วนกลาง ค่าปรับและค่าติดตามหนี้รวมเป็นเงิน ๕๒,๑๖๒ บาท มีปัญหาในชั้นฎีกาว่า โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ และการเรียกเก็บค่าส่วนกลางชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งในชั้นทำคำพิพากษาของศาลฎีกา มีปัญหาสำคัญที่ต้องพิจารณาด้วยการจัดตั้งนิติบุคคลโจทก์เป็นไปโดยชอบด้วยข้อบังคับและตามกฎหมายหรือไม่ โดยปรากฏข้อเท็จจริงในชั้นฎีกาว่ามีการฟ้องขอเพิกถอนการจัดตั้งนิติบุคคลโจทก์อีกคดีหนึ่ง ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา แต่ข้อเท็จจริงนี้ ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นกล่าวอ้างและส่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมต่อศาลฎีกา แต่เมื่อคดีนี้เป็นคดีผู้บริโภคซึ่งการพิจารณาและการสืบพยานคดีเป็นระบบไต่สวน ศาลฎีกาอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี

^๗ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๔ และ ๓๖

ผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔ ให้เจ้าพนักงานคดีในศาลฎีกาตรวจสอบคดีดังกล่าวและรายงานให้ศาลทราบ เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ต่อมาเจ้าพนักงานคดีรายงานว่า ศาลฎีกาดังกล่าวพิพากษาให้เพิกถอนการจดทะเบียนนิติบุคคลโจทก์ ศาลฎีกาจึงได้นำคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณา โดยฟังว่า โจทก์ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลอีกต่อไป พิพากษายกฟ้อง ซึ่งการใช้อำนาจของศาลฎีกานี้น่าจะถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๗

นอกเหนือจากอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ยังให้อำนาจศาลในคดีผู้บริโภคนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลมได้ โดยหากเกิดกรณีที่คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานโดยไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีระบุพยาน แต่ศาลเห็นว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี ศาลก็อาจรับฟังพยานหลักฐานที่นำมาสืบเพิ่มเติม นั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๙๐/๒๕๖๑ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า โจทก์มอบอำนาจให้บริษัท ท. มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีนี้แทนรวมทั้งให้มีอำนาจมอบอำนาจช่วงได้ แต่ในชั้นสืบพยาน โจทก์นำพยานบุคคลเบิกความประกอบสำเนาหนังสือรับรองของบริษัทเท่านั้น โดยไม่ปรากฏวัตถุประสงค์ของบริษัท ศาลอุทธรณ์จึงฟังว่าการที่บริษัท ท. รับมอบอำนาจจากโจทก์ให้ฟ้องและดำเนินคดีแทนเป็นการกระทำนอกวัตถุประสงค์ พิพากษายกฟ้อง โจทก์จึงฎีกาโดยอ้างส่งสำเนารายการค่าของจดทะเบียนของบริษัท ท. มาทำฎีกาว่า บริษัท ท. มีวัตถุประสงค์ของบริษัทข้อ ๑๒ ว่า ประกอบกิจการให้บริการติดตามทวงถาม เรียกเก็บหนี้และทรัพย์สินให้แก่บุคคล สถาบันการเงินหรือองค์กรที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการเงิน สินเชื่อบุคคล ให้เช่าซื้อ บัตรเครดิต ให้บริการฟ้องร้อง ดำเนินคดีแทนบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งศาลชั้นต้นได้ส่งสำเนาฎีกาดังกล่าวให้แก่จำเลยแล้วโดยชอบ แต่จำเลยไม่ยื่นคำแก้ฎีกาหรือโต้แย้งเอกสารสำเนารายการค่าของจดทะเบียนทำฎีกาดังกล่าว แม้เอกสารเช่นว่านั้น โจทก์จะไม่เคยแสดงความจำนงอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานโดยยื่นบัญชีระบุพยานมาก่อน แต่เมื่อเป็นพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลฎีกาจึงมีอำนาจรับฟังสำเนารายการค่าของจดทะเบียนทำฎีกาเป็นพยานหลักฐานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๗ (๒) ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ เมื่อตามสำเนารายการค่าของจดทะเบียนทำฎีกาปรากฏว่าบริษัท ท. มีวัตถุประสงค์ประกอบกิจการให้บริการติดตามทวงถาม เรียกเก็บหนี้และทรัพย์สินให้แก่บุคคล สถาบันการเงินหรือองค์กรที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการเงิน สินเชื่อบุคคล ให้เช่าซื้อ บัตรเครดิต ให้บริการฟ้องร้อง ดำเนินคดีแทนบุคคล หรือนิติบุคคลแล้ว อันสอดคล้องกับที่พยานโจทก์เบิกความตอบคำถามค้านนายจำเลยว่า ในการมอบอำนาจดำเนินคดีนี้ บริษัท ท. ได้รับค่าจ้างจากโจทก์ มีการทำสัญญาเป็นรายปี โดยจำเลยไม่นำสืบพยานให้เห็นเป็นอย่างอื่น โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

ในคดีผู้บริโภคบางประเภทที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการที่อาจมีการใช้หรือรับบริการอย่างแพร่หลาย เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น อาจมีการฟ้องร้องผู้ประกอบการหลายคดี โดยมีได้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือผู้บริโภคทั้งหลายไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการเป็นคดีเดียวกัน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้วางหลักเกณฑ์การรับฟังข้อเท็จจริงที่พิพาทให้เป็นอย่างเดียวกันไว้ว่า ใน

คดีผู้บริโภคที่มีกรฟ้องผู้ประกอบการรายเดียวกันหลายคดีโดยมีข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกัน ถ้าปรากฏว่า มีบางคดีที่ศาลมีคำพิพากษาคดีถึงที่สุดไปก่อนแล้วและได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงพิพาทเป็นอย่างเดียวกันกับคดีหลัง ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ได้ และหากศาลในคดีหลังเห็นว่า ข้อเท็จจริงในคดีก่อนยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อคู่คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาติให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้^๕

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภค

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ จะให้ศาลมีอำนาจถามพยานเอง แสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ และรับฟังข้อเท็จจริงตามคดีก่อน อันเป็นลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบระบบไต่สวน แต่ในการรับฟังพยานหลักฐานนั้น ศาลยังยึดหลักการระการพิสูจน์ ดังนั้น หน้าที่ในการนำพยานเข้าสืบยังเป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของตนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายตามภาระการพิสูจน์ของตน ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้วางกฎเกณฑ์เพื่อผ่อนผันการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในบางเรื่องเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคที่ขาดอำนาจต่อรอง และขาดความรู้ความสามารถด้านกฎหมายนำพยานหลักฐานเท่าที่มีอยู่ขึ้นต่อสู้ผู้ประกอบการที่มีอำนาจต่อรองเหนือกว่า ซึ่งในบทความนี้จะขอกล่าวถึงหลักเกณฑ์ที่น่าสนใจรวม ๕ ประการคือ

ประการแรก คดีแพ่งทั่วไป ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ ห้ามมิให้คู่ความนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารหรือนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารนั้น เว้นแต่ในกรณีที่นำพยานบุคคลมาสืบว่า พยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือสัญญาหรือข้ออื่นที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด และนอกจากเอกสารหลักฐานหรือสัญญาที่มีรูปแบบเป็นกระดาษแล้ว ปัจจุบัน เอกสารหลักฐานหรือสัญญาระหว่างคู่สัญญาอาจถูกจัดทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ การรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานจึงต้องนำพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓ มาพิจารณาประกอบด้วย ซึ่งการรับฟังพยานเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ให้ถือว่าเป็นหนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือตามที่กฎหมายกำหนดด้วย

เพื่อแก้ปัญหาให้แก่ผู้บริโภคซึ่งอาจขาดความรู้หรือขาดอำนาจต่อรอง จนไม่สามารถนำพยานเอกสารไม่ว่ารูปแบบใดมาฟ้องร้องหรือสืบพยานในคดีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ หรือในกรณีที่กฎหมายบังคับให้สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภครกับผู้ประกอบการจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด ถ้าไม่ทำให้ถูกต้องตามแบบนั้นเป็นโมฆะตามประมวล

^๕ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๐

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๐
จึงวางหลักว่า

“บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้อง
รับผิดชอบจะฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระหนี้

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับให้สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ
จะต้องทำตามแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังมีได้ทำให้อ้างอิงตามแบบนั้น แต่หากผู้บริโภคได้วาง
มัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ให้ผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตาม
แบบที่กฎหมายกำหนดหรือชำระหนี้เป็นการตอบแทนได้

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้นำมาตรา ๙๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่งมาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องคดีผู้บริโภคและการพิสูจน์ถึงนิติกรรมหรือสัญญาที่ทำขึ้น
ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ”

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

มาตรา ๑๐ นี้ ใช้ในกรณีผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบธุรกิจซึ่งรวมถึงผู้บริโภคเป็นจำเลยฟ้องแย้งด้วย
โดยเฉพาะวรรคหนึ่ง แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ หรือวรรคสอง กรณีสัญญาต้อง
ทำตามแบบ หากผู้บริโภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ผู้บริโภคก็มีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบ
ธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบที่กำหนด หรือให้ชำระหนี้ ดังนี้ ผู้บริโภคจึงอาจนำพยานบุคคลเข้าสืบได้
แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือสัญญาตามแบบที่กำหนดเพื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติตามสัญญา หรือจัดทำ
สัญญาตามแบบ และเพื่อไม่ให้ขัดแย้งกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ มาตรา ๑๐ วรรค
สาม จึงได้เขียนไว้ชัดว่า ห้ามนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ มาใช้บังคับ

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

มาตรา ๑๐ จึงมีจุดมุ่งหมายให้ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบธุรกิจให้ชำระหนี้หรือให้จัดทำสัญญาตามแบบ
เท่านั้น โดยวิธีการที่สามารถนำพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสารได้ และอาจถือได้ว่า มาตรา ๑๐ เป็นบท
ยกเว้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ อีกกรณีหนึ่งนอกจากบทยกเว้นตามที่กำหนดใน
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคท้าย

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

อย่างไรก็ดี ศาลฎีกาได้ขยายการใช้มาตรา ๑๐ ออกไปรวมถึงกรณีผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภค
ผู้บริโภคในฐานะจำเลยก็สามารถนำพยานบุคคลมาสืบพิสูจน์หักล้างพยานเอกสารได้ ดังเช่น

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๒๔/๒๕๖๒ โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระหนี้กู้ยืมเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท โดยมี
สัญญากู้ยืมมาแสดงเป็นหลักฐาน จำเลยให้การว่าความจริง จำเลยกู้เงินโจทก์ไปเพียง ๑๕,๐๐๐ บาท โจทก์คิด
ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐ ต่อเดือน แต่โจทก์ให้จำเลยเขียนสัญญาว่ากู้ ๓๐,๐๐๐ บาท จำเลยชำระเงิน ๑๕,๐๐๐
บาทพร้อมดอกเบี้ยให้แก่โจทก์แล้วและขอสัญญาคืนแต่โจทก์ไม่ยอมคืนให้ ขอให้ยกฟ้อง ศาลชั้นต้นยกฟ้อง
ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับโดยวินิจฉัยว่า จำเลยกู้เงินไปเพียง ๑๕,๐๐๐ บาท และจำเลยจ่ายดอกเบี้ยให้แก่
โจทก์ในอัตราร้อยละ ๑๐ ต่อเดือน ดอกเบี้ยตามสัญญาตกเป็นโมฆะ แต่จำเลยยังไม่ได้ชำระเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท
คืนแก่โจทก์ จำเลยไม่มีสิทธินำพยานบุคคลมาสืบว่าจำเลยใช้เงินคืนแล้วโดยไม่มีหลักฐานการรับเงินหรือเวรคืน
สัญญา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มาตรา ๑๐ วรรคสาม เป็นบทยกเว้นต้องตีความโดยเคร่งครัด
ว่ากฎหมายยกเว้นให้เฉพาะกรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องหรือฟ้องแย้งให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบ ศาลอุทธรณ์จึง

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

พิพากษากลับให้จำเลยคืนเงิน ๑๕,๐๐๐ บาทพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ ๗.๕ ต่อปีนับแต่วันฟ้อง โจทก์ไม่ฎีกามีเพียงจำเลยฎีกาว่า จำเลยมีสิทธินำพยานบุคคลมาสืบถึงการชำระหนี้ในกรณีที่ผู้บริโภคต่อสู้คดีเพื่อให้ตนพ้นผิดด้วย ศาลฎีกาวินิจฉัยขยายความการบังคับใช้มาตรา ๑๐ ออกไป แม้ตามตัวบทจะใช้ถ้อยคำว่า ในการฟ้องคดีของผู้บริโภคแต่เจตนารมณ์ของมาตรา ๑๐ นั้นเพื่อต้องการผ่อนคลายนัยที่เคร่งครัดในวิธีพิจารณา คดีแพ่ง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้บริโภคให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น มาตรา ๑๐ จึงไม่ได้เพียงต้องการคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะโจทก์เท่านั้นหากยังมุ่งคุ้มครองและเป็นการเอื้อสิทธิประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภคในการดำเนินกระบวนการพิจารณากรณีที่เป็นการจำเลยอีกด้วยจึงต้องตีความการบังคับใช้มาตรา ๑๐ ให้รวมถึงการต่อสู้คดีของผู้บริโภคด้วย จำเลยในฐานะผู้บริโภคจึงมีสิทธินำสืบพยานบุคคลถึงการใช้จ่ายเงินได้อยู่ในบังคับว่า ต้องมีหลักฐานลงลายมือชื่อให้ยื่นมาแสดงหรือเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมนั้นได้เวณคืนหรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง แต่จำเลยนำสืบไม่ได้ว่าชำระเงินกู้คืนแก่โจทก์แล้ว คงนำสืบได้เพียงว่าชำระดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ทุกเดือนเป็นเวลา ๒ ปี เนื่องจากโจทก์เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดซึ่งตกเป็นโมฆะ และจำเลยไม่อาจเรียกร้องให้คืนเงิน ดอกเบี้ยที่ชำระโดยฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายได้ กับโจทก์ไม่มีสิทธิได้ดอกเบี้ยดังกล่าวด้วย จึงต้องนำดอกเบี้ยที่จำเลยชำระให้แก่โจทก์ทั้งหมดไปหักต้นเงินตามสัญญากู้ยืมเงินซึ่งคำนวณแล้วเป็นจำนวนเกินกว่าต้นเงินที่จำเลยต้องชำระคืนแก่โจทก์ จำเลยจึงไม่มีหนี้ที่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อีกต่อไป พิพากษายกฟ้อง

ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐๐๒/๒๕๖๒ วินิจฉัยเดินตาม โดยมีปัญหาต้องวินิจฉัยตามที่จำเลยได้รับอนุญาตให้ฎีกาว่า จำเลยต้องห้ามนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญากู้ยืมที่ารับเงินไปแล้วหรือไม่ เนื่องจากศาลอุทธรณ์ฟังว่า โจทก์กับจำเลยนำสืบพยานหลักฐานยืนยันกัน เมื่อสัญญากู้ยืมระบุข้อความชัดเจนว่า จำเลยกู้ยืมเงินและรับเงินไปจากโจทก์แล้ว จำเลยจะนำสืบว่าไม่ได้กู้ยืมเงินแต่เป็นการทำสัญญาเพื่อความสบายใจของสามีโจทก์กรณีจำเลยรับเงินเบี้ยประกันชีวิตจากสามีโจทก์ก่อนส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยซึ่งเป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารฝ่าฝืนมาตรา ๙๔ (ข) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้ จำเลยจึงต้องแพ้คดี ศาลฎีกาเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๐ ไม่อาจตีความเคร่งครัดจำกัดเพียงเฉพาะกรณีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องคดีผู้บริโภคเท่านั้น แต่เป็นกรณีต้องบังคับใช้บทบัญญัตินี้รวมไปถึงกรณีที่ผู้บริโภคต่อสู้คดีในฐานะจำเลยในคดีผู้บริโภคเพื่อพิสูจน์ถึงนิติกรรมหรือสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจใดคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยด้วย จำเลยจึงสามารถนำพยานบุคคลมาสืบได้ว่า เหตุที่ต้องทำสัญญากู้ยืมเงินก็เพื่อความสบายใจของโจทก์กับสามีโจทก์ เพราะเงินเบี้ยประกันภัยมีจำนวนสูงมาก ข้อเท็จจริงจึงรับฟังไม่ได้ว่า จำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ พิพากษายกฟ้อง

อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๔๕/๒๕๓๒, ๓๕๖๔/๒๕๔๘, ๑๐๒๒๗/๒๕๕๑, ๖๘๒๓/๒๕๕๑ รับฟังว่า คู่ความสามารถนำพยานบุคคลมาสืบถึงการชำระดอกเบี้ย หรือการชำระหนี้ด้วยสิ่งของอื่นแทนเงินสดได้เพราะไม่ใช่การนำสืบการใช้เงินที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ให้กู้มาแสดงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง จึงไม่ใช่กรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง ไม่อยู่ในบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ นอกจากนี้คู่ความสามารถนำสืบพยานบุคคลถึงมูลเหตุที่มาของสัญญาว่าเอกสารนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือบางส่วนได้อันเป็นบทยกเว้นตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ วรรคท้ายตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๙๒/๒๕๔๘, ๓๓๘๐/๒๕๔๙, ๖๔๔๖/๒๕๕๒

ดังนั้น การที่ศาลฎีกาขยายการใช้มาตรา ๑๐ ให้ครอบคลุมถึงกรณีผู้บริโภคเป็นจำเลยต่อผู้คดีด้วย อันอาจมีผลทำให้ในคดีผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการหรือ ผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภค จะไม่นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ มาใช้บังคับกับผู้บริโภคอีกต่อไป จึงน่าจะเป็น ปัญหาที่ชวนให้ขบคิดกันต่อไป

นอกจากนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๑ บัญญัติให้คดีที่มีข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการขายฝากเป็นคดีผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค โดยให้ถือว่าผู้ขายฝากซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นผู้บริโภค ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ขายฝากไม่อาจนำหนังสือสัญญาขายฝากซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๘ มาแสดงต่อศาล ผู้ขายฝากก็สามารถนำพยานบุคคลมาสืบแทนพยานเอกสารดังกล่าวได้ แต่หากผู้ขายฝากจะฟ้องบังคับผู้ซื้อฝากให้จัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนดหรือชำระหนี้เป็นการตอบแทน ผู้ขายฝากจะต้องได้วางมัดจำหรือชำระหนี้ตามสัญญาบางส่วนแล้วทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๐

สำหรับกรณีอื่นที่ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องนำหลักฐานเป็นหนังสือหรือแบบมาเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องคดี คู่ความในคดีผู้บริโภคก็สามารถนำพยานบุคคลมาสืบหักล้างเอกสารได้ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น สัญญาจ้างทำของ สัญญารับสภาพหนี้ สัญญาเช่าซื้อ^๙

ประการที่สอง ในคดีที่ผู้บริโภคฟ้องว่าผู้ประกอบการผิดสัญญาไม่กระทำตามที่สัญญาไว้ ผู้บริโภคมีหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔/๑ ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจได้ให้สัญญาเช่นนั้นไว้ แม้ไม่ได้มีระบุไว้ในสัญญาหรือเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ปรากฏอยู่ในใบโบรชัวร์ ประกาศหรือโฆษณา หรือการกระทำใดๆ ของผู้ประกอบการในขณะที่ทำสัญญาก็สามารถนำมาใช้มาพยานหลักฐานพิสูจน์ได้ว่า ผู้ประกอบการได้ให้คำรับรองเช่นนั้นไว้ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาอันเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๑ ซึ่งบัญญัติว่า ประกาศ โฆษณา คำรับรองหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ของผู้ประกอบการซึ่งทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ในขณะทำสัญญาว่าผู้ประกอบการจะตกลงจะมอบให้ หรือจัดหาให้ซึ่งสิ่งของ บริการ หรือสาธารณูปโภคอื่นใด หรือจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญา หรือข้อตกลงใด ๆ ที่ผู้ประกอบการจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้บริโภคเพิ่มเติมขึ้นจากที่ได้ทำสัญญาไว้ ให้ถือว่าข้อความ การกระทำหรือข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ ซึ่งผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคล หรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าการทำสัญญาเช่นนั้นกฎหมายจะกำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่ปรากฏข้อตกลงนั้นในหนังสือที่ได้ทำขึ้นก็ตาม

ดังนั้น ไม่ว่าจะประกาศ โฆษณา คำรับรองใดๆที่ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจในขณะทำสัญญาว่า ผู้ประกอบการจะมอบให้หรือจัดหาสิ่งใดๆ ให้เพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญา ให้ถือว่าข้อความเหล่านั้น

^๙ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๘๖/๒๕๑๗, ๓๑๐๗/๒๕๓๘, ๑๑๕๖/๒๕๓๗, ๑๓๑๓/๒๕๓๗

เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาโดยผู้บริโภคสามารถนำพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นใดที่เกี่ยวกับข้อตกลงนั้นมา สืบต่อศาลได้มีตกอยู่ในบังคับต้องนำเอกสารมาแสดงเท่านั้นแม้สัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจจะเป็น สัญญาที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดงก็ตาม ส่วนใหญ่มাত্রานี้จะนำมาใช้ในการซื้อขายบ้านหรือ คอนโดในโครงการต่างๆ หรือกรณีจองพื้นที่ในโครงการห้างสรรพสินค้า หรือตลาดนัดซึ่งเจ้าของโครงการมักจะ โฆษณาว่าจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสระว่ายน้ำ สวนส่วนกลาง หรือจะมีร้านค้าที่มีชื่อเสียง มาเปิดบริการเพื่อจูงใจดึงดูดลูกค้าให้มาซื้อห้องชุด หรือเช่าพื้นที่ขายของในโครงการ แต่ปรากฏว่าไม่ได้จัดให้มี ตามที่ได้โฆษณาไว้ ก็สามารถนำมัตรานี้มาใช้บังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติตามที่โฆษณาได้ ซึ่งที่ผ่านมาศาล ฎีกาได้นำมาตรา ๑๑ นี้มาใช้เพื่อบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติตามที่โฆษณา แต่หากคู่ความฝ่ายใดประสงค์ จะบอกเลิกสัญญาโดยอาศัยข้อความที่ปรากฏในคำโฆษณา ข้อความที่ปรากฏในคำโฆษณานั้นต้องเป็น สาระสำคัญของสัญญาถึงขนาดที่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาได้ด้วย ดังเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๘๘/๒๕๖๐ กรณีโครงการอาคารชุด ๗ หลัง แต่สร้างเสร็จเพียง ๔ หลัง ส่วนอีก ๓ หลังยังสร้างไม่เสร็จ อยู่ระหว่างการก่อสร้าง โจทก์ผู้บริโภคจึงมาฟ้องบอกเลิกสัญญาอ้างว่า จำเลยผู้ประกอบ ธุรกิจสร้างอาคารไม่ตรงตามที่โฆษณาไว้ ศาลฎีกาคดีนี้รับรองเรื่องการโฆษณาถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาจะซื้อ จะขาย แต่เนื่องจากแผนพับโฆษณาในคดีนี้ไม่ได้ระบุว่าต้องสร้างเสร็จพร้อมกันทั้ง ๗ หลัง และอาคารชุดหลังที่ ยังสร้างไม่เสร็จ ก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับห้องชุดในอาคารชุดที่โจทก์ซื้อ ห้องชุดในอาคารชุดที่โจทก์ซื้อสร้างเสร็จ พร้อมสาธารณูปโภคครบเพียงพอต่อการอยู่อาศัยแล้ว การก่อสร้างแต่ละอาคารพร้อมสาธารณูปโภค สามารถแบ่งแยกการสร้างและโอนให้แก่ลูกค้ารวมถึงโจทก์แยกจากกันได้ การก่อสร้างอาคารที่เหลือจึงไม่ใช่ สาระสำคัญของการทำสัญญาจะซื้อจะขายที่โจทก์จะนำมาอ้างว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญาได้ โจทก์ไม่มีสิทธิ บอกเลิกสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕๑/๒๕๖๒ แผนพับโฆษณาเป็นประกาศโฆษณาที่จำเลยแจกจ่ายแก่ผู้ซื้อห้อง ชุดซึ่งยอมเป็นไปเพื่อจูงใจให้ผู้พบเห็นเข้าทำสัญญากับจำเลยเพื่อซื้อห้องชุด สิ่งที่จำเลยกำหนดในแผนพับที่เป็น สี่เหลี่ยมโฆษณาให้ผู้ซื้อทราบว่าจะได้รับสิ่งใดเป็นการตอบแทนเข้าทำสัญญาซื้อห้องชุดจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของ สัญญาระหว่างจำเลยกับผู้ซื้อตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๑ เมื่อแผนพับ โฆษณาโครงการอาคารชุดปรากฏรูปแผนผังทางเข้าออกและพื้นที่ติดชายหาดติดต่อกับพื้นที่อาคารชุด มีลักษณะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับที่ดินพิพาททั้งสองแปลงซึ่งเป็นพื้นที่ใช้สอยอันมีผลต่อ สถานะความเป็นทรัพย์สินส่วนกลางของอาคารชุด ทำให้ผู้ซื้อเข้าใจไปว่าที่ดินทั้งสองแปลงเป็นพื้นที่ที่เจ้าของร่วม จะได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นทรัพย์สินส่วนหนึ่งของอาคารชุด การโฆษณาดังกล่าวจึงเป็นการโฆษณาด้วย ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๒๒ (๒) จึงให้จำเลยจดทะเบียนโอนที่ดินพิพาทเฉพาะส่วนของจำเลยเป็นทรัพย์สินส่วนกลางของโจทก์โดยปลดภาระ ผูกพัน หากจำเลยไม่ดำเนินการให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนา

ประการที่สาม แม้ผู้บริโภคฟ้องและสืบพยานแล้ว แต่ปรากฏว่าจำนวนค่าเสียหายที่ผู้บริโภคหรือผู้มี อำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคขอหรือสืบพยานไม่ถูกต้องหรือค่าขอบังคับของโจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่เพียงพอต่อ การแก้ไขเยียวยาตามฟ้อง ศาลก็มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้จะ เกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ แต่ไม่ใช่ศาลจะยกข้อเท็จจริงใดขึ้นมาบังคับจำเลยก็ได้ จะต้องเป็น

ข้อเท็จจริงที่มีการว่ากล่าวกันมาแล้วในคำฟ้อง คือต้องมีประเด็นในคำฟ้อง ไม่ใช่ว่า ฟ้องกล่าวอ้างว่าจำเลยได้แย่งสิทธิด้วยเหตุอย่างหนึ่ง แต่จะพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบในมูลเหตุอื่นที่โจทก์ไม่ได้ฟ้องเรียกร้องไม่ได้ และคงต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีการสืบพยานกันมาแล้วในชั้นพิจารณาด้วยเพราะศาลไม่อาจนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๕๕/๒๕๖๑ เป็นกรณีที่โจทก์ทั้งสามฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ ๑ จดทะเบียนภาระจำยอมที่ดินพิพาทแก่โจทก์ทั้งสาม แต่คดีได้ความว่า จำเลยที่ ๑ ได้อนุญาตที่ดินพิพาทนี้ให้แก่จำเลยที่ ๒ ไปแล้ว ศาลฎีกาจึงใช้อำนาจตามมาตรา ๓๙ มาบังคับให้จำเลยที่ ๒ จดทะเบียนภาระจำยอมที่ดินพิพาทแก่โจทก์ทั้งสาม โดยวินิจฉัยว่า เป็นกรณีที่วิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ทั้งสามไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยา เนื่องจากที่ดินพิพาทโอนไปยังจำเลยที่ ๒ แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๖๒๘/๒๕๕๘ เป็นกรณีที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาจ้างทำของ พันสีรถยนต์ โจทก์ไม่ตรงตามที่สัญญา จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นค่าขาดประโยชน์ และขอให้คืนเงินค่าว่าจ้าง แต่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงินแก่โจทก์ตามบันทึกข้อตกลง ซึ่งบันทึกข้อตกลงนี้ทำกันที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากหลังจากที่จำเลยไม่รับผิดชอบเรื่องพันสี โจทก์ไปร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และมีการเจรจาไกล่เกลี่ยกัน มีการทำบันทึกข้อตกลงว่า จำเลยจะกลับไปตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับการทำสีรถก่อน หากไม่พบ จำเลยยินดีจ่ายเงินคืนให้โจทก์ ๑๐,๐๐๐ บาท จำเลยอ้างว่าพบเอกสารและพบว่าจำเลยทำถูกต้องตามขั้นตอนการพันสีแล้ว จึงไม่ได้จ่ายเงินคืนให้โจทก์ คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน ๑๐,๐๐๐ บาทให้แก่โจทก์ตามบันทึกข้อตกลง แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้อง โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า มาตรา ๓๙ วางหลักให้พิพากษาเกินไปจากคำขอได้ แต่จะต้องอยู่ในข้ออ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเดียวกัน มิใช่ว่าโจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบค่าเสียหายและค่าจ้างซ่อมรถ แล้วศาลจะไปวินิจฉัยให้จำเลยชำระเงินตามบันทึกข้อตกลงได้ พิพากษายืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๒๓/๒๕๖๒ คดีนี้เป็นเรื่องความรับผิดทางแพทย์ ผู้ตายเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจำเลย ๒ ครั้ง ครั้งแรก ผู้ตายมีอาการปวดท้องมาก แพทย์วินิจฉัยว่าอาจมีเนื้องอกที่รังไข่จนตกเลือด จึงทำการผ่าตัดทันที ผลปรากฏว่า ผ่าออกมาแล้วพบว่าผู้ตายตั้งครรภ์จึงเย็บปิดหน้าท้องแล้วให้นอนพักฟื้นจนทุเลา อีก ๒ เดือนต่อมา ผู้ตายกลับไปหาจำเลยอีก ด้วยอาการตกเลือดมาก แพทย์ผ่าตัดอีกพบว่าทารกตายในครรภ์ และพบว่ารกเกาะทะลุมดลูกและอวัยวะอื่นหลายแห่ง เมื่อเลาะออกแล้วเลือดไม่หยุดจึงห้ามเลือดแล้วเย็บปิดหน้าท้อง รุ่งขึ้นผู้ตายถึงแก่ความตาย โจทก์ซึ่งเป็นทายาทจึงฟ้องคดีนี้กล่าวอ้างว่า จำเลยกระทำละเมิดต่อผู้ตาย แต่ขอให้จำเลยรับผิดชอบเฉพาะการกระทำละเมิดครั้งหลัง ศาลล่างทั้งสองพิเคราะห์พยานหลักฐานโจทก์จำเลยแล้ววินิจฉัยตรงกันว่า จำเลยไม่ได้กระทำละเมิดครั้งที่ ๒ แต่กระทำละเมิดครั้งแรกครั้งเดียว จึงพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นทายาทผู้ตาย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เรื่องนี้ โจทก์ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริง

มาตรา ๓๙ บัญญัติว่า ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมามากกว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบ

ที่เป็นการกระทำละเมิดครั้งแรกแล้ว ดังนั้น จึงอาจพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบจากการกระทำละเมิดครั้งแรกได้ แต่เนื่องจากศาลอุทธรณ์ให้ค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดครั้งแรกโดยคิดเป็นค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ตาย โจทก์ซึ่งเป็นทายาทของผู้ตายจึงไม่มีสิทธิฟ้องให้จำเลยชำระค่าเสียหายส่วนนี้ได้ โดยศาลฎีกาอธิบายว่า นอกจากจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ว่ากันมาโดยชอบแล้ว จะต้องอยู่ภายใต้บังคับหลักทั่วไปแห่งหนึ่งว่า ต้องเป็นกรณีที่โจทก์เป็นเจ้าของนี้มีสิทธิเรียกให้จำเลยชำระหนี้ได้ตามอำนาจแห่งมูลหนี้ด้วยตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๔ หากไม่มีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายหรือสัญญาแล้ว ก็ไม่สามารถพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้ได้ เพราะมิใช่กรณีที่มิใช่สิทธิเรียกร้องแต่ค่าชดเชยบัพพรอง

ดังนั้น หากเกิดกรณีเช่นนี้ โจทก์ซึ่งเป็นทายาทของผู้ตายคงจำเป็นต้องบรรยายฟ้องและนำสืบมาให้ ชัดเจนว่าประสงค์จะขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าเสียหายใดบ้าง เพราะศาลไม่อาจนำมาตรา ๓๙ มาวินิจฉัยให้ บังคับเกินค่าขอได้ แต่หากโจทก์เป็นชาวบ้านที่ขาดความรู้ด้านกฎหมาย จำเป็นต้องพึ่งทนายความที่เข้าใจ กฎหมายอย่างถ่องแท้ ซึ่งปัญหาทำนองเดียวกันนี้อาจมีขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลได้อีกในอนาคตซึ่งน่าจะเป็น ปัญหาที่จะต้องมีการพิจารณาหาข้อยุติกันต่อไป

ประการที่สี่ ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามมาตรา ๔๒^{๑๑} นั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่ ต้องกล่าวในคำฟ้อง และไม่ต้องมีคำขอค่าเสียหายนี้มาท้ายคำฟ้อง หากปรากฏว่า การกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิด จากผู้ประกอบการเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือ กระทบมาเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน ต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ ผู้บริโภคนำสืบให้ศาลเห็น หรือศาลอาจจะพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวน หากศาลเห็นสมควร ศาลก็สามารถกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้แก่ผู้บริโภคได้

นอกจากนี้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้น แม้โจทก์ขอมาท้ายฟ้องก็มีให้ถือเป็นทุนทรัพย์ในคดีและไม่ให้ นำมาคำนวณคิดค่าขึ้นศาล และต้องเป็นกรณีที่ศาลกำหนดให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าเสียหายให้ผู้บริโภคก่อน จึงจะสั่งให้จ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ เพราะค่าเสียหายเพื่อการลงโทษใช้ฐานการคิดคำนวณจากจำนวน ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้ ถ้าศาลไม่ได้พิพากษาให้ค่าเสียหาย แต่ให้คืนเงินที่ผู้บริโภคจ่ายไป หรือให้

^{๑๑} พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือกระทบ มาเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะ ผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วน ในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง ที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อ การลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

ผู้ประกอบการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นเปลี่ยนสินค้า ให้ส่งมอบทรัพย์สิน ดังนั้นก็ไม่อาจให้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ และค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไม่เช่นนั้นเงินที่กำหนดให้เมื่อลูกหนี้ผิดนัด จึงไม่อาจให้ดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา ๒๒๔ ได้

ส่วนวิธีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้น ก็ให้คำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย ซึ่งหากผู้บริโภคสามารถนำพยานมาสืบให้ศาลเห็นถึงพฤติการณ์ดังกล่าวได้ ก็จะทำให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้เหมาะสมและเป็นธรรมต่อทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภค โดยศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๖๕/๒๕๖๑ เป็นกรณีที่จำเลยขายปุ๋ยปลอมให้แก่โจทก์ โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องเรียกค่าเสียหายและค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ศาลล่างทั้งสองให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายและค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ แต่ไม่ให้ดอกเบี้ยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ปัญหาจึงขึ้นมาสู่ศาลฎีกาว่า โจทก์มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยผิดนัดจากค่าเสียหายเพื่อการลงโทษหรือไม่ ซึ่งศาลฎีกาอ้างหลักมาตรา ๔๒ ไว้ชัดเจนว่า ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนี้โจทก์ไม่ต้องกล่าวไว้ในคำฟ้องและไม่จำเป็นต้องมีคำขอมาท้ายฟ้อง อีกทั้งไม่ถือเป็นทุนทรัพย์ใช้คำนวณค่าขึ้นศาลในขณะยื่นคำฟ้อง และไม่ใช้หนี้เงินที่จะนำมาคิดดอกเบี้ยผิดนัดตามป.พ.พ.มาตรา ๒๒๔ การที่ศาลอุทธรณ์ไม่กำหนดดอกเบี้ยผิดนัดในส่วนของค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้ นั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผลในคำพิพากษายืน

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๕๕/๒๕๖๒ ที่โจทก์ฟ้องทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ตัวแทนจำหน่าย และผู้ให้เช่าซื้อรถ ให้ร่วมกันรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของรถ ศาลฎีกาพิพากษาให้จำเลยทั้งหมดต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ โดยฟังว่า จำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๓ มีฐานะเป็นผู้ร่วมกันประกอบธุรกิจจำหน่ายและให้บริการซ่อมบำรุงรถพิพาทแก่โจทก์ซึ่งเป็นลูกค้าผู้บริโภค ส่วนจำเลยที่ ๔ มีหน้าที่ส่งมอบรถพิพาทให้แก่โจทก์ในสภาพที่เรียบร้อยและสมบูรณ์ จำเลยที่ ๔ ผู้ให้เช่าซื้อไม่อาจอ้างข้อยกเว้นความรับผิดชอบเรื่องทรัพย์สินชำรุดบกพร่องขึ้นต่อสู้เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เพราะข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาไม่เป็นธรรม เนื่องจากการยกเว้นความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องทุกกรณี จำเลยที่ ๔ จึงต้องร่วมรับผิดชอบต่อโจทก์ด้วย แล้ววินิจฉัยให้จำเลยแต่ละคนรับผิดชอบตามความรับผิดชอบของแต่ละคน โดยให้จำเลยที่ ๑ ผู้เดียวรับผิดชอบค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไม่ให้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ รับผิดชอบ เพราะเหตุจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ได้แก้ไขซ่อมแซมรถให้โจทก์หลายครั้งแล้วแต่ซ่อมไม่ได้ ส่วนจำเลยที่ ๔ ไม่ได้ครอบครองรถ และไม่เคยปฏิเสธหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่มีต่อผู้ให้เช่าซื้อ จึงให้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ ๑ เฉพาะค่าขาดประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการชำรุดบกพร่อง

ประการสุดท้าย ในคดีผู้บริโภค ผู้ประกอบการต้องดำเนินธุรกิจโดยสุจริตตามมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม ซึ่งน่าจะถือเป็นหลัก due diligence ของผู้ประกอบการ หรือหลักธรรมมาภิบาลของผู้ประกอบการ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๒ ซึ่งบัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ผู้ประกอบการต้องกระทำด้วยความสุจริตโดย

คำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม” ผู้บริโภคจึงอาจใช้มาตรา ๑๒ เป็นข้อต่อสู้และนำสืบให้ศาลเห็นได้ว่า ผู้ประกอบธุรกิจประกอบธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบระบบธุรกิจที่เป็นธรรม

อย่างไรก็ดี มาตรา ๑๒ ไม่ได้กล่าวถึงผลของการที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวว่าจะเกิดผลอย่างไร แต่หากเทียบกับหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ ที่บัญญัติว่า ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต ถ้าไม่สุจริต ก็ไม่มีอำนาจฟ้องแล้ว จะเห็นได้ว่า มาตรา ๑๒ มีหลักการที่เข้มงวดกว่ามาตรา ๕ กล่าวคือ ผู้ประกอบธุรกิจนอกจากจะกระทำการโดยสุจริตแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางการค้าของตนเองด้วยและต้องเป็นธรรมด้วย ผลที่จะเกิดขึ้นน่าจะไม่มีอำนาจฟ้องเช่นกัน

นอกจากนี้ศาลฎีกายังนำมาตรา ๑๒ มาใช้เพื่อจำกัดสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจ นอกเหนือจากไม่มีอำนาจฟ้องแล้ว ศาลอาจจะตัดสิทธิโจทก์ไม่ให้ได้รับชำระดอกเบี้ยผิดนัดก็ได้ หากเห็นว่า การที่โจทก์ปล่อยระยะเวลาให้ยาวนานกว่าจะฟ้องคดีแม้จะอยู่ในอายุความ แต่การที่โจทก์ไม่เร่งรัดหนี้สินจากจำเลย ทำให้จำเลยต้องเสียหาย เสียดอกเบี้ยจำนวนมาก ทั้งที่โจทก์สามารถเรียกให้ชำระหนี้โดยเร็วได้ ศาลฎีกาก็จะไม่กำหนดดอกเบี้ยให้ตั้งแต่ดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๘๐/๒๕๖๒ ธนาคารโจทก์ปล่อยระยะเวลานานถึง ๑๘ ปีหลังจากผู้กู้ถึงแก่ความตาย เพิ่งมาฟ้องจำเลยผู้ค้ำประกันให้รับผิดชอบ โดยดอกเบี้ยสะสมมีจำนวนมากกว่าต้นเงินถึง ๓ เท่า จำเลยไม่ได้ต่อสู้เรื่องฟ้องโจทก์ขาดอายุความ ทำให้ศาลไม่อาจหยิบยกเรื่องอายุความขึ้นมาตัดฟ้องโจทก์ได้ ศาลฎีกาจึงนำหลักการตามมาตรา ๑๒ มาใช้โดยมองว่า โจทก์เป็นธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ของประเทศ มีระบบจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการติดตามการชำระหนี้ของลูกค้านี้ แต่กลับปล่อยเวลาผ่านไปเกือบ ๑๘ ปี เพิ่งมาฟ้องจำเลย ทำให้ดอกเบี้ยท่วมหนี้ต้นเงินกว่า ๓ เท่า และโจทก์ไม่นำสืบให้เห็นว่าเหตุใดจึงฟ้องจำเลยล่าช้า ศาลจึงใช้อำนาจมาตรา ๑๒ ไม่กำหนดดอกเบี้ยทั้งอัตราปกติและอัตราผิดนัดให้ แม้โจทก์จะมีสิทธิได้รับก็ตาม พิพากษาให้ชำระแต่ต้นเงิน

ในการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดนั้น ต้องกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดให้มากกว่าดอกเบี้ยปกติ หากต่ำกว่าดอกเบี้ยปกติ จะถือว่าเป็นการงดเบี้ยปรับ^{๑๒} ปัญหาจึงมีว่า ศาลสามารถนำมาตรา ๑๒ มาใช้เพื่อปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดให้ต่ำกว่าดอกเบี้ยปกติได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า โดยหลักการแล้วน่าจะนำมาใช้ได้ แต่ต้องเป็นกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติต่ำกว่ามาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรมด้วย ถ้าผู้ประกอบธุรกิจเรียกดอกเบี้ยผิดนัดตามที่ทางการประกาศกำหนดแล้วไม่น่าจะถือได้ว่าปฏิบัติต่ำกว่ามาตรฐานซึ่งศาลฎีกาวางหลักไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาหลายเรื่องว่า การที่ธนาคารเรียกดอกเบี้ยผิดนัดตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยและประกาศธนาคารโจทก์แล้ว ยังฟังไม่ได้ว่าเป็นการกระทำไม่สุจริต ต่ำกว่ามาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม ดังนี้ จะลดดอกเบี้ยผิดนัดต่ำกว่าดอกเบี้ยปกติไม่ได้ เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๓๐/๒๕๖๒ แต่หากธนาคารเรียกดอกเบี้ยผิดนัดเกินอัตรา อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวย่อมตกเป็นโมฆะตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔ ประมวลประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๔

^{๑๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๑๕๑/๒๕๕๑

อีกกรณีศาลฎีกานำหลักการมาตรา ๑๒ มาใช้ คือกรณีสัญญายอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม เนื่องจากปัจจุบัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๘๑/๑ ห้ามมิให้คู่สัญญาทำข้อตกลงให้ผู้ค้ำประกันยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม จึงมีการเลี่ยงกฎหมายค้ำประกันมาใช้เรื่องความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมแทน ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาวางแนวว่า พฤติการณ์ที่เจตน์หลีกเลี่ยงกฎหมายเช่นนี้ เป็นการกระทำที่ไม่สุจริต ไม่เป็นไปตามมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม และเป็นการทำสัญญาเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย สัญญาที่ยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมประเภทนี้จึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีความเห็นว่า การทำสัญญายอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมยังสามารถกระทำได้ไม่จำเป็นต้องทำเป็นฉบับเดียวกับลูกหนี้อื่น ไม่จำเป็นต้องทำเป็นสัญญาแยกต่างหาก สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงรูปแบบ แต่ที่สำคัญคือต้องมีเจตนาเป็นลูกหนี้ร่วม แต่เจตนาเป็นเรื่องที่ค้นหายากซึ่งผู้บริโภคควรต้องนำสืบให้เห็นว่าไม่มีเจตนาเป็นลูกหนี้ร่วม อย่างไรก็ตามแม้คดีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลฎีกาได้พยายามค้นหาเจตนาที่แท้จริงในการทำสัญญาเข้าชื่อว่า แต่เดิมไม่เคยทำสัญญายินยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมมาก่อนเลย ทำแต่สัญญาค้ำประกัน เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้ำประกัน จึงเปลี่ยนมาทำสัญญายินยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมแทน แสดงให้เห็นได้ชัดว่าทำเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายค้ำประกันใหม่ ศาลฎีกาจึงไม่ยอมรับสัญญาประเภทนี้ แต่หากลูกหนี้ประสงค์จะเป็นลูกหนี้ร่วมกันจริง ก็ยังสามารถทำได้ ซึ่งหากจำเลยได้เข้ามาต่อสู้คดีและสืบพยานให้เห็นว่ามีเจตนาเป็นเพียงผู้ค้ำประกันหรือมีเจตนาเป็นลูกหนี้ร่วมก็จะทำให้ไม่จำเป็นต้องตีความเจตนาในการทำสัญญาอีกต่อไป

บทสรุป

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ถูกออกแบบให้ศาลสามารถค้นหาความจริงได้โดยใช้การพิจารณาวิธีพิจารณาแบบระบบไต่สวน แต่ในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลนั้น ศาลยังคงให้เป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายต้องนำพยานเข้าสืบตามภาระการพิสูจน์ของตน ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้ผ่อนผันหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานโดยวิธีการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ ให้ผู้บริโภคสามารถสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารในกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดงให้นำสืบคำรับรองหรือข้อตกลงใด ๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้ไว้ขณะทำสัญญาแม้ไม่มีลายลักษณ์อักษรหรือไม่ได้ระบุไว้ในสัญญาให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาเกินคำขอ และกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ รวมทั้งให้อำนาจศาลควบคุมการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจให้เป็นไปตามมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบที่เป็นธรรมผ่านการนำพยานเข้าสืบของคู่ความ ดังนั้น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานและการชั่งน้ำหนักพยานในคดีผู้บริโภคทั้งที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง จึงมีความสำคัญและสมควรที่จะศึกษาหาความรู้เพื่อนำไปใช้วินิจฉัยคดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีสืบไป

ชาญณรงค์ ปราณจิตต์, คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑, กรุงเทพมหานคร. สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๑

ธานี สิงหนาท, คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พิมพ์ครั้งที่ ๓

ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค, กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๕๕

เอื้อน ชุนแก้ว, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค, กรุงเทพมหานคร, บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๖๒

คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เล่มที่ ๕ สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๗

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓